

Luontovahingot ja niiden korjaaminen

Leila Suvantola

VT, HTT, tutkija

Joensuun yliopisto

Kauppa- ja oikeustieteiden tiedekunta

leila.suvantola@joensuu.fi

Ympäristövastuudirektiivi 2004/35/EY

- Koskee aiheutuneen ympäristölle (maaperä, vesi, luonto) aiheutuneen vahingon ennallistamista ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamista
- Ei liity yksityiselle aiheutuneen taloudellisen vahingon korvaamiseen
- Koskee vain merkittäviä vahinkoja
- Tavoitteet
  - ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja korjaaminen yhteiskunnalle kohtuullisin kustannuksin
  - toteuttaa aiheuttamisperiaatetta
  - tehostaa yhteisön ympäristösäätelyn täytäntöönpanoa
- Implementoinnin määräaika 30.4.2007 mennessä

Luontovahinko

- Suoraan tai välillisesti tapahtuva, mitattavissa oleva luonnonarvojen haitallinen muutos tai luonnonvarapalvelun heikentyminen, joka aiheutuu suojeltaville lajeille tai luontotyypeille:
  - lintudirektiivin artiklassa 4.2 tai liitteessä I tarkoitetut lintulajit tai niiden elinympäristöt
  - luontodirektiivin liitteissä II ja IV tarkoitetut eläin- tai kasvilajit
  - luontodirektiivin liitteessä I tarkoitetut luontotyypit; tai
  - luontodirektiivin liitteen IV lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat
- Vain osa edellyttää suojelutoimia, osa Natura 2000 –verkoston valinnan perusteita
- Komissio: kaikki direktiivin laji- ja luontotyyppiesiintymät – myös Natura 2000 –verkoston ulkopuolella

Luontovahinko

- Vahinkotapahtumalla suotuisan suojelutason saavuttamisen tai ylläpitämisen kannalta merkittävä haitallinen vaikutus suhteessa *perustilaan* eli luontotyyppien tai lajien suojelun tasoon vahingon tapahtumishetkellä ja niiden tuottamiin palveluihin ja luontaiseen uudistumiskykyyn
- Ei vahinko, jos
  - Suojeltavien lajien ja luontotyyppien heikentäminen, joka on etukäteen todettu aiheutuvan sellaisesta toiminnanharjoittajan toimesta, johon viranomaiset ovat nimenomaisesti antaneet luvan luontodirektiivin 6.3–6.4 artiklan tai 16 artiklan tai lintudirektiivin 9 artiklan mukaisesti
  - kansallisesti osoitettujen lajien tai luontotyyppien heikentäminen, joka nimenomaisesti sallittu kansallisen luonnonsuojelulainsäädännön nojalla

Duaalinen vastuuperuste

Liite III

Toiminnot

1. Ympäristön pilaantumisen eh ...
2. Jätteistä 15 päivänä heinä ...
3. Kaikki sellaiset päästöt si..
4. Kaikki sellaiset päästöt pohja....
- 5.-12....

Ankara vastuu

Luontovahinko

Muu ammatillinen
toiminta

Tuottamusvastuu

Luontovahingon määrittely Ruotsissa ja Suomessa

Ruotsi

- Voimassa 1.8.2007 lukien
- LuontoD 6.2 art. implementoitu 2002 lupavelvoitteella, jos toiminta heikentäisi Natura 2000 –verkostoa
- Natura 2000 –verkostoa koskeva vastuu (rajallinen riski vajaa-implementaatiosta)
- Natura 2000 –verkoston täydentäminen (täydentää implementaation)
- Maa- ja metsätalous, poronhoito, ammattikalastus sekä tienpito: luontovahingoista pääasiassa tuottamusvastuu
- Luku vastuusta Miljöbalkeniin

Suomi

- Toimikunnan mietinnöstä saatu lausunnot
- Ei LuontoD 6.2 implementointia (edelleen vajaaimplementaatio)
- YM:n päätöksellä (sic) osoitetaan (Natura 2000 –verkoston ulkopuolelta) alueet, joita vastuu koskee, niille heikentämiskielto (sic) ja poikkeamissäätely
- Korjaamisvelvoite vain tahallisille tai tuottamuksellisille teoille
- Erillislaki sekä LSL:ssä 57 §:stä erillinen säännös

Neljä ympäristöoikeudellista siirtymää?

- Aiheuttaja maksaa –periaatteen laajentuminen?
- Varovaisuusperiaatteen operationalisointi?
- Valtion roolin muutos?
- Luonnontieteellisen tarkastelukulman laajeneminen?

1. Aiheuttaja maksaa -periaate

- Ympäristölle aiheutuvien haittojen ennaltaehkäisystä, poistamisesta tai rajoittamisesta aiheutuvat kustannukset kantaa haittaa aiheuttavan toiminnan harjoittaja (EY:n perustamissopimus 174.2 art.)
- YVD:n julkilausuttu tavoite
- Suomessa YSL:n lähtökohta ja yksi 4 §:n periaatteista
- Vahingonkorvausvastuun lähtökohta taloudellisen vahingonkorvauksen osalta
- Luonnonsuojelussa ei omaksuttu kansallisesti
- Komissio: sovellettava Natura 2000 –suojelusta luopumiseen (valtioneuvoston päätös: de minimis –sääntö)

Taloudellinen vastuu ennen YVD:ä

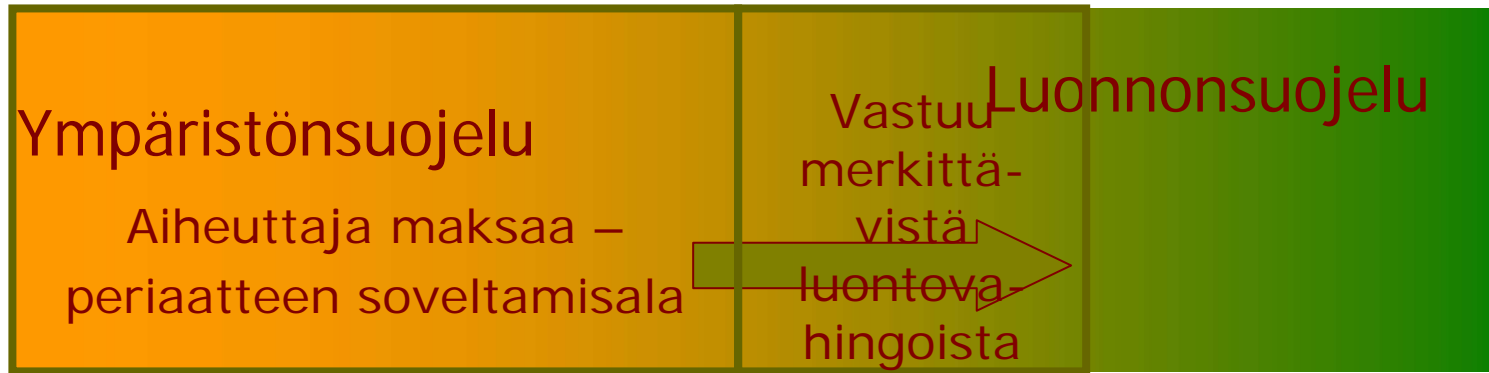
- Taloudellinen korvausvastuu ympäristövahingosta
  - VahKorvL: syy-yhteys, tuottamusvastuu
  - YmpVahL: todennäköinen syy-yhteys, ankara vastuu
  - NaapL: ankara vastuu (VL, MAL)
  - Vain perinteiset vahingot (henkilö / omaisuus, arvonalennus, kustannukset ...) ei "arvottomat" luontovahingot = ei haitankärsijää, ei korvausvelvollisuutta
  - Ei ennallistamisvelvoitetta (NB: YmpvahL 6 §:n julkisoikeudellinen säännös rajoittamis-/ennallistamiskustannuksista)

Ennallistamisvelvollisuus ennen YVD:ä

- YmpvahL 6 §:n julkisoikeudellinen säännös ympäristövahingon rajoittamis-/ennallistamiskustannuksista
- Luonnonsuojelulain vastainen toiminta
  - Lainvastainen toiminta voidaan estää ja velvoittaa ennallistamaan (esim. suojelualueen luonnonarvot) teettämishallalla
  - Paikan päällä ennallistaminen, ei korvaavaa *ex situ* – korvaamista, jos *in situ* ei mahdollista
- YSL:n /MAL:n / MetsäL vastainen toiminta
  - Ryhdytty lupaa edellyttävään toimintaan ilman lupaa / vastoin lupaehtoja, voidaan velvoittaa palauttamaan ympäristön tila

YVD:n muutos

- YVD laajentaa aiheuttamisvastuun myös luonnonarvoihin, joilla "ei taloudellista arvoa"
- Rajoitukset:
  - Vahingon merkittävyys
  - Tahallisuus- tai tuottamusvaatimus luontovahingoista muissa kuin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavissa toiminnoissa
  - Syy-yhteyden osoittaminen
  - Jäsenvaltio voi niin halutessa vapauttaa vastuusta
    - ei-tuottamukselliset, voimassa olevan lainsäädännön / myönnetyn luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuneet ympäristövahingot
    - tai päästöstä, toiminnasta tai tuotteen käytöstä aiheutuvat ympäristövahingot, jos tapahtuma-aikana tieteellisen tai teknisen tiedon perusteella ei uskottu todennäköisesti aiheuttavan ympäristövahinkoa

2. Varovaisuusperiaatteen operationalisointi

- Suppea: in dubio pro natura (Waddensee): EY:n perustamissopimuksen 174.2 art.
- Laaja: luonnonarvojen heikentämättömyys = heikennettyjen luonnonarvojen suojelutilan palauttaminen
  1. Luonnontilan palauttaminen / ennallistaminen (in situ) (YVD: ensisijainen korjaaminen)
  2. Luonnonarvojen korvaaminen toisaalla / kompensointi (ex situ) (YVD: täydentävä korjaaminen)
  3. Väliaikaiset tukitoimet (YVD: korvaava korjaaminen)
- Rajoitus: viranomaisella oikeus, mutta ei velvollisuus ennallistamistoimiin isännättömän vahingon tapahtuessa (LuontoD 6.2 velvoittaa kuitenkin jäsenvaltiota toteuttamaan suotuisan suojelutason tavoitteen kannalta tarpeelliset suojelutoimet luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen ja lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi)

3. Valtion rooli: trustee – aseman vahvistuminen?

- ❑ Public trust –doktriini (common law): perinteinen: ei saa luovuttaa pois yleiseen käyttöön kuuluvaa aluetta; moderni: huolehdittava, että yleiseen käyttöön kuuluvan alueen (myös luonnon-) arvo säilyy
- ❑ Valtiolla uskotun miehen asema: 1) viranomaisen toimimisvelvollisuus ympäristön turvaamiseksi
2) kansalaisilla / yhdistyksillä mahdollisuus pakottaa viranomaisen toimenpiteisiin
- ❑ (Virkamies: virkavelvollisuus)

Petitio-oikeus (asianosainen)	kansallinen vireillepano-oikeus lainvastaisen toiminnan perusteella LSL / YSL (as.os/yhteisö)	EU vireillepano-oikeus vahinkotapahtumien korjaamiseksi
-------------------------------	---	---

Valtion trustee – aseman vahvistuminen

4. Luontokäsityksen laajentuminen oikeudessa

- ❑ LSL 71/1923: alueet, eläimet ja pesät/munat, kasvit niiden osat
- ❑ Lintudirektiivi (1979): linnut, esiintymispaikat
- ❑ Luontodirektiivi (1992): lajit, elinympäristöt, luontotyytit, suotuisa suojelutaso
- ❑ LSL 1096/1996: + luontotyytit, esiintymispaikat (+ LuontoD impl)
- ❑ YVD (2004): linnut, lajit, luontotyytit, suotuisa suojelutaso, ekosysteemipalvelut

Tuotantopalvelut	Ekosysteemissä tuotetut tavarat ja palvelut	Ruoka, polttoaine, puutavara, kuidut, geenit, biokemialliset aineet, lääkkeet
Säätelypalvelut	Ekosysteemi sääntelee ilmastoa, hydrologisia ja biokemiallisia kiertoja ja biologisia prosesseja	Hiilen ja typen sidonta, tulvasuojelu, eroosion sääntely, liikaravinteiden ja saasteiden hajotus, pölytys, tuholaisien ja patogeenien sääntely, myrskysuojelu
Kulttuuripalvelut	Hyödyt, joita ihmiset saavat ekosysteemeistä virkistykseenä, tiedollisena kehittymisenä ja rentoutumisena	Historialliset maisemat ja pyhät metsät, tieteellinen ja kasvatuksellinen tieto, virkistykseen ja matkailun mahdollisuudet, elinympäristöviihtyisyys, inspiraatio
Tukipalvelut		Ravinteiden kierto, maa-aineksen muodostus

Ympäristövahinkosäätelyn edut

- Parantaa (merkittävässä vahinkotilanteissa, ei muissa) luonnon monimuotoisuuden suojelua
  - 1) Vahinkotapahtumissa palautettava luonnontila tai kompensoitava sen menettäminen
  - 2) Myös ekosysteemipalvelut tunnistetaan ja huomioidaan
  - 3) Viranomaisella velvollisuus toimia ympäristön turvaamiseksi
- Kustannusvastuun oikeudenmukainen jako myös vahinkotilanteissa

Haasteet

- ❑ Sovittaa yhteen eritahdissa kulkevat ympäristöoikeuden (sekä oikeuden kohteen että ajallisen laaja ymmärrys) ja siviilioikeuden näkökulmat (suppea ihmisten välisiin, ajallisesti välittömiin varallisuussuhteisiin liittyvä käsitys oikeudesta) ja periaatteet (ympäristöoikeus: varovaisuus, ankara vastuu / siviilioikeus: culpa)
- ❑ Lainsäädännön selkeys (viittaukset direktiivien liitteisiin yms. ovat epäselkeitä) ja kielellinen ymmärrettävyys (terminologia suomeksi)

Haasteet

- Koherenssi olemassa olevien säännösten kanssa
  - Ei aukkoja, päällekkäisyyttä (normitulvan tyypilliset lieveilmiöt)
  - Selkeä suhde Natura 2000 –verkostoon
  - Syytä varmistaa riittävä lintu- ja luontodirektiivin täytäntöönpano (LuontoD 6.2 artiklan implementointi, Natura 2000 –verkoston riittävyys)
- Olemassa olevien säännösten hyödyntäminen (LSL 57 §: pakkokeinot, vireillepano)
  - Mahdollista samalla täydentää LSL normaalia ennallistamissäännöstä toimivammaksi (myös *ex situ*, jos ei mahdollista ennallistaa paikan päällä)

Kiitos